

3. Met de ondertitel *Levensschetsen en portretten* bijeengebracht door Dr. E.D. Pijzel (Haarlem, 1884). Het artikel van Kuenen (verder aangehaald als *MvB*) staat op pp. 1-28.

4. In *De Hervorming* van 30 juni 1883 publiceerde Kuenen een kort levensbericht. Vanwege de typering 'pamphlet' is het niet waarschijnlijk dat Mrs. Colenso dat op het oog had.

5. *De Gids* 1865, deel III, 1-30, 185-216.

6. Jarenlang verzorgde Kuenen de berichtgeving over Engeland en Schotland. Van 1876 tot 1885 verschenen in totaal daarover van hem 84 bijdragen. In veertien ervan komt Colenso ter sprake: zeven maal in 1879 (22 febr., 22 maart, 19 april, 24 mei, 20 sept., 22 nov., 25 dec.), drie maal in 1880 (24 jan., 21 febr., 27 maart), tweemaal in 1881 (30 juli, 26 nov.), tweemaal in 1883 (30 juni, 28 juli).

7. De brieven van Colenso aan Kuenen (negenentwintig brieven en een kattedelje) bevinden zich in de Universiteitsbibliotheek van Leiden (Dousa-afdeling BPL 3028; ze worden hier aangehaald door middel van de datum). Gegevens in de tekst die gevolgd worden door een datum tussen haken zijn ontleend aan de brief van betreffende datum. Tot de

Onduidelijk is welk tijdschrift bedoeld is. In de tijd dat Mrs. Colenso de brieven schreef, was in het Nederlands een uitvoerig levensbericht van de hand van Kuenen verschenen in de reeks *Mannen van betekenis in onze dagen*.³ Waarschijnlijk had Mrs. Colenso dat op het oog.⁴ In de brochurereeks figureert Colenso naast grote namen als Moses Montefiore, Alphonse Daudet, Hermann Schlegel, Iwan Toergenjew, Matthew Arnold en anderen.

Het levensbericht verscheen in 1884. Dat betekent dat reeds een jaar na het overlijden in het Nederlands een eresaluut gebracht werd aan een man, die in de kerk- en politieke geschiedenis van zijn geboorteland, Engeland, en van het land, waar hij als bisschop werkzaam was, Zuid-Afrika, van zich had doen horen en wiens naam voor menigeen een omineuze klank had. Was er reden om in *Nederland* bijzondere aandacht aan zijn leven en werk te besteden?

Het artikel uit 1884 was niet de eerste verhandeling, waarin Kuenen de Nederlandse intelligentsia liet kennis maken met Colenso en zijn werk. Reeds in 1865 was hij in een artikel in *De Gids* onder de titel 'De kerkelijke beweging in Engeland',⁵ uitvoerig ingegaan op de plaats en de rol van Colenso in de toen woedende Engelse 'kerkstrijd'. En sedert 1876 had hij de lezers van *De Hervorming* in de rubriek 'Buitenland' regelmatig geïnformeerd over het wel en wee van de bisschop.⁶ Kuenens beschrijving van leven en werk van Colenso berust voornamelijk op informatie van Colenso zelf. Colenso en Kuenen hebben elkaar in 1863 en 1864 persoonlijk ontmoet en jarenlang schriftelijk met elkaar contact onderhouden.⁷

Uit de bijzondere aandacht, die Kuenen aan leven en werk van Colenso schonk, blijkt zijn waardering en bewondering voor hem. Maar boden die voldoende grond om de bisschop via *De Gids* te introduceren bij een breed Nederlands lezerspubliek en de herinnering aan hem vast te leggen in een via de boekhandel verkrijgbare in het Nederlands gestelde biografische schets? Anders gezegd: waren bewondering en waardering de enige drijfveren achter Kuenens publicaties over Colenso? In dit artikel zullen we een antwoord zoeken op die vragen door een analyse van Kuenens belichting van leven en werk van Colenso. Tevens stellen we de lezer in de gelegenheid met de bisschop zelf kennis te maken door het aanhalen van enkele fragmenten uit brieven van Colenso om zo een indruk te geven van het beeld van hem dat ons uit zijn brieven aan Kuenen tegemoet treedt.

Kuenen bewonderde Colenso. Voor hem was hij een mens in het bezit van 'eделе vrijmoedigheid, praktischen zin, strenge regtvaardigheid, naauwkeurigheid', van 'liefde tot de waarheid, opregtheid, cordaatheid,'⁸ 'een man van groote kracht en ijzeren volharding'.⁹ Van